

Plenaire behandeling wijziging Elektriciteitswet 1998/Gaswet (gasrotonde, voorrang voor duurzaam), tweede termijn Kamer, 2 februari 2010.

De heer **Jansen** (SP):

Voorzitter. Ik dank de minister voor haar uitgebreide reactie, zowel schriftelijk als mondeling. Zij heeft ons niet in alle gevallen blij kunnen maken, maar zij heeft in ieder geval haar best gedaan.

Uit de schriftelijk beantwoording blijkt dat de minister nog niet toe is aan een kritische evaluatie van de effecten van de liberalisatie van de energiemarkt. Ik heb in mijn eerste termijn betoogd dat die leidt tot het wegvallen van de regie op de samenhang tussen productie, netwerk en afnemers, zodat de maatschappelijke kosten over de hele keten minimaal zijn. Het knippen leidt tot allerlei vormen van strategisch gedrag en het afschuiven van kosten, zoals het probleem dat de heer Zijlstra met zijn amendement op stuk nr. 34 probeerde op te lossen.

Volgens de SP-fractie zit de ellende dieper. Energie-expert Teus van Eck schrijft in zijn reactie op het wetsvoorstel aan de Kamer: "... niet zonder meer het net uitbreiden om beperkingen op te heffen, maar optimalisatie over de gehele keten, productie, transport, distributie, lokale oplossingen". Ik heb gesuggereerd om weer een landelijk elektriciteitsplan te maken, rekening houdend met het gewijzigde Europese reguleringskader en veil vervolgens locaties en de gebruikte opbrengsten als kostendrager voor investeringen in het netwerk. De minister beperkt zich in haar reactie tot de voorgestelde veilingsystematiek, maar dat is maar een klein element van mijn suggestie. Graag krijg ik alsnog een reactie op het bredere voorstel.

Als de minister nog steeds niets voelt voor een oplossing zoals het elektriciteitsplan, hoe denkt zij dan op een andere manier de coördinatie van de investeringen in het productievermogen, de netwerken en de ontwikkeling van de vraag te verbeteren? In het verleden heeft de minister onder andere gesproken over het selectiever kijken naar aanvragen: zij wilde dat aanvragen alleen gedaan zouden worden als er bijvoorbeeld voortgang geboekt werd. Ik denk aan de mijlpalensystematiek en de borgsommen. Kortom, ook de minister heeft al aangekondigd dat zij op dit punt toch wat de touwtjes wil aantrekken. Hoe staat het daarmee?

Daarmee kom ik op het congestiemanagement. Enkele collega's hebben in eerste termijn de vraag gesteld waarom interconnectoren niet betrokken worden bij het congestiemanagement. In haar brief schrijft de minister hierover onder meer: de tweede voorwaarde is dat congestiemanagement op de interconnector economisch efficiënter is dan andere mogelijke oplossingen om de binnenlandse congestie te verhelpen. Het lijkt mij dat de participatie in de biedladder door partijen die gebruik maken van een interconnector een objectieve methode is om vast te stellen of het afknippen van de interconnector economisch efficiënt is. De minister stelt dat in 2011 een Noordwest-Europees systeem van congestiemanagement van start gaat, dat op een andere manier voorkomt dat interconnectoren een averechts effect hebben in congestiegebieden. Dat is

toch geen reden om de interconnectoren op voorhand uit te sluiten van het congestiemanagement? Ik begrijp dat mevrouw Wiegman overweegt om daarover een motie in te dienen. Daar staan wij welwillend tegenover.

Het amendement op stuk nr. 30 was de gecombineerde versie van de eerdere amendementen van de fracties van de SP, de PvdA en de ChristenUnie. Het doel van ons allen was volgens mij voldoende duidelijk. Wij willen af van de vage ontsnappingsclausule "redelijk en proportioneel". Uiteraard blijft de uitzonderingsbepaling op grond van de veiligheid en de betrouwbaarheid van het net van kracht. In haar brief heeft de minister enkele duidelijke voorbeelden gegeven van de context van de begrippen "doelmatig" en "proportioneel" in relatie tot de voorrang voor "duurzaam". Naar aanleiding van haar argumentatie zijn de indieners van het amendement op stuk nr. 30 bereid om de formulering aan te passen, waarmee deze naar onze mening tegemoetkomt aan de bezwaren van de minister tegen het weglaten van de woorden "doelmatig" en "proportioneel". Anderzijds wordt hiermee maximale zekerheid geboden aan de producenten van duurzame energie: zij kunnen leveren als dit zonder kapitaalvernietiging mogelijk is. Het gewijzigde amendement heeft nummer 51 gekregen en is nu ook ondertekend door mevrouw Spies. De essentie van dit gewijzigde amendement is dat duurzaamheid is uitgezonderd van congestiemanagement, behalve als dit tot evidente kapitaalvernietiging zou leiden omdat er op korte termijn een structurele oplossing voor de duurzame energieproducenten beschikbaar komt.

Voorzitter. Indien bij het congestiemanagement het afschakelen van het conventionele vermogen onvoldoende soelaas biedt, komen alsnog de installaties uit de vorige lijst aan bod. Daartussen wordt in het wetsvoorstel geen onderscheid gemaakt. Wat mij betreft, zou in dergelijke gevallen WKK eerder aan bod moeten komen voor afschakeling dan duurzaam. Vandaar mijn nieuwe amendement op stuk nr. 45. Dit amendement heeft twee effecten. Duurzame energie komt pas als laatste aan de beurt om afgeschakeld te worden en duurzame energie gaat ook pas als laatste meebetalen aan congestiemanagement.

Dan kom ik terug op ons amendement op stuk nr. 16 dat elektriciteit uit productiegassen toevoegt aan de voorranglijst. Dat amendement is inmiddels wegens een technische verbetering vervangen door het amendement op stuk nr. 44. Het is zeker waar dat het benutten van productiegas in hoogrenderende WKK-installaties energetisch de voorkeur verdient. Dat heb ik in eerste termijn zelf ook gezegd. Corus is trouwens op dit moment met plannen bezig voor de bouw van een WKK-installatie op eigen terrein, die een groot deel van de productiegassen gaat verwerken. Dat is op dit moment echter nog toekomstmuziek, terwijl congestiemanagement betrekking heeft op het hier en nu en de nabije toekomst.

Volgens de minister is er in het gebied geen sprake van congestierisico. Op grond van wat ik hoor van onder meer Corus, vergist zij zich daar echter in. Er bestaan op dit moment drie elektriciteitscentrales van Nuon en er staat één WKK-installatie op het terrein van Corus. Die zijn via een 150kV-leiding met beperkte capaciteit aangesloten op de Randstadring. Nuon heeft inmiddels de m.e.r.-procedure gestart voor een nieuwe

eenheid naast de bestaande. Het is duidelijk dat het opwaarderen van de 150 kV-leiding ter plekke niet eenvoudig is, gezien de ligging in stedelijk gebied. Daarmee zou er dus heel goed op vrij korte termijn een knelpunt kunnen ontstaan. Dat betekent dat wij de komende tien jaar zonder mijn amendement wel degelijk met het risico blijven zitten dat Corus tijdens congestie op het elektriciteitsnet productiegassen moet gaan affakkelen en dat willen wij niet.

Overigens heeft het bedrijf mij gemeld dat het geruime tijd geleden al aan TenneT aangeboden heeft om de aanlanding van een hoogspanningskabel voor wind op zee te faciliteren via het terrein van Corus, waar ook ruimte gemaakt zou kunnen maken voor een knooppunt richting het landelijk hoogspanningsnet. Dat zou, denk ik, een win-winoplossing kunnen zijn, dus een oplossing voor Corus en een goede oplossing voor het aanlanden van wind op zee. Waarom is daar nog niet op gereageerd door TenneT? En waarom heeft TenneT nog geen enkel plan gemaakt om de 150 kV-leiding op te waarderen? Het laatste argument dat pleit voor het toevoegen van productiegas aan de voorranglijst, is de voorrang die de minister wel wil geven aan afvalverbrandingsinstallaties. Productiegassen zijn net zo iets als afval en afvalstoffen die nuttig worden ingezet. Om die reden zouden deze categorieën gelijk behandeld moeten worden.

Ten slotte kom ik op mijn amendement op stuk nr. 17 ter differentiatie van de congestievergoeding op basis van de CO₂-index van de producent. Naar mijn mening is dat een variant op een amendement van de heren Van der Ham en Vendrik, waarvan ik denk -- en ik geloof de minister ook -- dat het energetisch nog wel eens averechts zou kunnen uitpakken. Daarom denk ik dat enige sturing via de differentiatie van de betaling, van de bekostiging, een goed alternatief zou zijn. Het enige argument dat de minister gaf om tegen dit amendement te stemmen, was de strijdigheid met Europees recht; dat zou geen tariefdifferentiatie op grond van CO₂-emissies toestaan. Die conclusie is naar mijn mening de interpretatie van de minister zelf.

Daarmee kom ik op de gasmarkt. Het wetsvoorstel zet zeker een aantal stappen in de richting van een betere werking van de gasmarkt, maar we zijn er nog niet. In mijn discussie met de heer Samsom in eerste termijn over artikel 66 d vond hij het opmerkelijk dat de SP pleitte voor een verdere liberalisatie van de groothandelsmarkt voor gas. Los van het gegeven dat ik hiermee de lijn volg van zijn voorganger en partijgenoot Crone, hebben wij daarvoor een goede reden. In essentie komt die hierop neer. De gasmarkt ontwikkelt zich in sneltreinvaart van een regionale markt tot een wereldmarkt, te vergelijken met de oliemarkt. Nederland zal in de komende 25 jaar afhankelijk worden van die wereldmarkt, omdat ons eigen gas op raakt. In die context is het essentieel dat zo'n markt goed functioneert, zodat er geen monopolistische praktijken ontstaan, nu niet door GasTerra en straks niet door Gazprom. In dat verband nog een vraag over het laatstgenoemde bedrijf. Uit een gisteren gepubliceerd artikel in de European Energy Review blijkt dat Gazprom nu al misbruik zou maken van marktmacht in een aantal Midden- en Oost-Europese landen, waaronder EU-lidstaten. De Europese Unie pakte in het recente verleden wel Microsoft aan wegens misbruik van een monopolie, maar lijkt terug te schrikken voor Gazprom.

Wat is de positie van de Nederlandse regering in deze kwestie? Vindt de minister van Economische Zaken dat voor Gazprom dezelfde regels moeten gelden als voor Microsoft? En zo ja, is zij bereid om bij de Eurocommissaris voor mededinging aan te dringen op het starten van een vooronderzoek?

Daarmee kom ik bij de discussie over artikel 66, lid 2 en het probleem dat veel middelgrote gasafnemers opgesloten zitten achter de meter. Deze categorie afnemers heeft wel behoefte aan meer flexibiliteit om, waar nodig, ingekocht gas te kunnen doorverkopen, maar schrikt terug voor de grote financiële risico's bij onbalans. Energieadviseur Sjak Lomme heeft voorgesteld om hun probleem op te lossen door voor middelgrote partijen dagbalancering in plaats van uurbalancering als uitgangspunt te nemen. Dat lijkt op de aanpak die eerder is gekozen voor de elektriciteitsmarkt, die daar werkt. Voor de echt grote jongens, zoals de grote elektriciteitscentrales, is een regime van uurbalancering wenselijk, ook uit het oogpunt van deugdelijk netbeheer. Maar voor de middencategorie is dat "over the top". Het opnemen van een dergelijk onderscheid in de gascode door de NMa zal volgens Lomme de werking van de gasmarkt verbeteren, zonder allerlei partijen te dwingen af te stappen van levering op de meter. Dat laatste zou het onbedoelde effect kunnen zijn van het amendement van de heer Zijlstra. De SP-fractie lijkt dit een mooi compromisvoorstel en hoort graag de reactie van de minister en van de heer Zijlstra hierop. Ik zou nu direct een motie kunnen indienen waarin de minister wordt opgedragen om ervoor te zorgen dat de gascode in deze zin gewijzigd wordt. Dat vind ik echter niet zo netjes, ook niet in de richting van de heer Zijlstra. Maar misschien vindt de minister het ook wel een goed idee. Als dat niet zo is, hebben we misschien nog een derde termijn nodig om dat punt uit te discussiëren.

Dan kom ik bij het openbare jaarverslag van de netbeheerders. Wij ondersteunen het gewijzigde amendement dat mevrouw Spies daarover gaat indienen. Ik ga ervan uit dat de netbeheerders in het openbare jaarverslag niet alleen verantwoording afleggen over hun bedrijfsvoering en financiële handel en wandel, maar ook over hun maatschappelijke prestaties. Als ik me vergis, hoor ik dat graag van de minister.

Het lijkt erop dat de behandeling van het wetsvoorstel een aantal veranderingen gaat opleveren die naar de mening van de SP-fractie verbeteringen zijn; dat is mooi. Maar het zou nog mooier zijn als de minister van Economische Zaken en de Kamer regelmatig kritisch kijken naar het functioneren van de energiemarkt in ruime zin. Zo'n analyse zou een boel fundamentele gebreken aan het licht kunnen brengen. In plaats van door te pampieren, moet je fundamentele gebreken bij de kern aanpakken.